

M. bl. 8.12.47

«Samvittigheten»

Av professor dr. med. Gabriel Langfeldt.

Den diskusjon som har fulgt etter mitt innlegg i Morgenbladet for 19. november d. å., gir et godt uttrykk for det kaos som hersker med hensyn til spørsmålet om hva samvittigheten er. Publikum spør beskjedent, men pastor Knut Andersen og lektor Arnulf Strømme deklarerer begge skråsikke sine ytterst forskjellige «Vi alene vite»-standpunkter. Det forhold at pastor Andersen i «Bløden» og lektor Strømme i hva han kaller «And» finner en objektiv norm for samvittigheten, lar seg ikke diskutere på åten-skapelig holdbart vis. Diskusjonen ville derved bli ført over i en debatt om tro kontra viten, hva der erfaringsmessig er formålsløst.

Jeg skal kun som et motstykke til lektor Strømmes tåkede snakk om «hva der er av ånd» sitere professor Ragnar Vogts syn på samvittigheten — fra hans bok om etiske problemer. «I det utviklede sjelsliv virker ikke alene de sanselige nærværende sosiale forbilder (den tilstedeværende far med bifalende eller fordømmende mine, stemme, blikk, uttalelse) men også det forestilte forbilde, og dette kan igjen framtre abstrakt således f. eks. fars, mors, læreres og andre fellers fordringer til meg oppleves blott og bart som fordringer jeg har å etterkomme — som noe «man» forventer av meg, og dette moment at det er «man» som forventer eller fordrer av meg, kan undergå den videre abstraksjon at «man» så å si blir borte, tilbake blir bare *fordring til meg* — fordring i meg (sam-

vittighetens røst i mitt indre). — Hvilke som helst sosiale fordringer kan undergå denne «inderliggjørelsesprosess.»

Denne psykologiske betraktning-måte vedrørende samvittighetens tilblivelse forhindrer selvsagt ikke at der til grunn for utviklingen av samvittigheten er noe objektivt gitt. Her er muligheter både for antagelsen av nedarvede tendenser og guddommelige opprinnelse. Jeg vet at iallfall enkelte prester regner med at vi nettopp i slike guddommelige etiske elementer har grunnlaget for å erkjenne om vi handler i overensstemmelse med den guddommelige vilje («Guds røst»). Dette benektes altså kategorisk av pastor Andersen. — Jeg hadde ventet at en eller annen teolog ville ha korrigert ham på dette punkt.

Jeg har i mitt innlegg forsøkt å forklare hvorledes den moderne psykologi ser på spørsmålet om samvittighetens genese. Jeg tror ikke dette syn «lover dårlig for demokrati og humanisme», som Strømme frykter. Det gir tvert imot plass for både kristne og andre humanitære syn på det sentrale i enhver personlighet, samvittigheten. Derimot forekommer det meg at den lite tolerante måte hvorpå lektor Strømme behandler andres syn på dette hypotetiske spørsmål, røper ikke så lite av ønsket om å ha diktatorisk myndighet over dem som «i frihet og ærbødighet tjener det som er av ånd», for å bruke herr Strømmes eget uttrykk. Hva der